

KONRAD SIMONSEN

EN INTRODUKTION

AF

MORTEN THING

Som intellektuel type var Konrad Simonsen en ener. Ikke kun fordi han var en flakker, både konkret og i overført betydning, men især fordi de konstante træk neden under alle ændringer synes at trække mod midt- og sydeuropæisk åndsliv.

Da Simonsen idag er totalt ukendt, og disse karakteriserende bemærkninger derfor uden klangbund, skal jeg i det følgende meddele nogle hovedtræk af hans omflakkende liv.

Konrad Emil Eickstedt Simonsen blev født ind i det jævne københavnske borgerskab i 1876. Hans far var udgiver af vittighedsbladet *Punch*. En akademisk uddannelse var den vej, han tragtede efter og fulgte – så langt det nu lod sig gøre. Han blev student 1898, mag.art. i sammenlignende litteratur 1904 og dr.phil. 1909. Han fungerede i flere omgange som privatdocent ved Københavns Universitet, men så vidt jeg har kunnet tyde kilderne, har han aldrig haft egentligt lønarbejde. Arv, artikelskriveri, indtægter fra bøger, enkelte stipendier og understøttelse fra venner synes at have udgjort det materielle grundlag for hans ofte kummerlige tilværelse.

Fra korrespondancen med to af hans lærere – Julius Paludan og Valdemar Vedel¹⁾ – ved vi en del om hans studieår og tiden frem til slutningen af tyverne. Af brevene fremstår en lidenskabelig person, som havde meget svært ved at finde en sikker grund at udvikle sig fra. Hans tidligt erkendte homoseksualitet havde han vanskeligt ved at ytre sig om offentligt. Han kunne heller ikke beslutte sig til, om han ville være digter eller videnskabsmand.

I 1903 sendte han Valdemar Vedel en artikel til *Tilskueren* om

„Kærligheden mellem Mænd“, som imidlertid aldrig blev optaget. Kort tid efter sendte han Vedel manuskriptet til en roman med titlen „Slægtens Sidste“ til bedømmelse. I følgebrevet skrev han bl.a.:

Det er for mig en ligefrem Sorg, at G. Brandes er saa aldeles blind for Følelser der har eksisteret hos Digtere fra de ældste Tider og derved har G. B. ligefrem af Fordom forvandsket sin Bedømmelse af mangen en Digter og hans Kunstværk [...]. Følelseslivet i complicerede Naturer er saa forskelligt, at hvor det ikke netop er kvindekært behøver det derfor ikke at være homosexuelt, og selvom det er dette, burde det være enhver Videnskabsmands og Digtters Stræben – baade for Livets og Kunstens Skyld – at uddybe Kendskabet til det menneskelige Følelsesliv. [...] kun fordi jeg føler det som *mit* Kald, min nødvendige Glæde og Livsbetingelse digter jeg, og jeg kan ikke – som H. Bang har sagt mig – bøje udenom og skildre dagligdags Typer; jeg føler mig – i hvert Tilfælde foreløbigt – kun i Stand til at skildre egne Oplevelser og Erfaringer.²⁾

Gyldendal havde haft manuskriptet til gennemsyn, men Peter Nansen turde ikke udgive det, med mindre en anerkendt autoritet anbefalede bogen med et forord. Vedel syntes dog ikke, Simonsens roman var moden nok.³⁾ Manuskriptet kendes ikke idag.

Konrad Simonsen begyndte at rejse allerede som student. Han opholdt sig en tid på et slot i Bagpommern, „hvor den smukke Riddergodsbesidderinde, Fru Walevska, tog sig moderligt af ham.“⁴⁾ At moderligheden dækkede over mere oprivende seksuelle følelser, fremgår dels af den senere selvbiografiske roman *Den ny Adam*, dels af hans debutbog, versdramaet *Hadrian* fra 1899. Dette højstemte og patetiske stykke i klassisk metrum er nemlig tilegnet husfruen. At Simonsens forhold til kvinder var dybt problematisk fremgår allerede her. De kommende år og stort set resten af livet rejste han. I begyndelsen til Tyskland, siden til Island, Frankrig, Algeriet, Ægypten, Palæstina, ja, helt til Indien og Ceylon nåede han. Hans anden bog, disputatsen fra 1909, er dateret Algier 31.1.1909.

Goethes Naturfølelse hed disputatsen, som er en ret traditionel litterær og åndshistorisk gennemgang af naturtemaet hos Goethe. Interessant er det imidlertid, at man her for første gang mærker Simonsens nye ideologiske bagland. Han skriver f.eks.:

En Undersøgelse af Goethes Slægts- og Fødeegn vil vise, hvorledes hans Fantasis Retning, Følelses Art og Karakters Beskaffenhed delvis kan forklares ud fra denne. Særlig i Goethes senere Aar, traadte Slægtens

Akklimatisation med Omgivelserne frem i ham som nedarvet Kærlighed til Stamlandet og udpræget Hjemfølelse. (s. 27).

Umiddelbart kan man høre Taines forståelse nedenunder. Sikkert er det, at Simonsen i sin ungdom var „en begejstret Tilhænger af Georg Brandes“⁵⁾, fra hvem han kunne have kendt Taine og især Brandes' kritik af samme. Men den begejstrede brandesianer var efter 1906 blevet en af Brandes' mest forbitrede modstandere. Det ideologiske bagland, som spores i disputatsen, er i langt højere grad den spekulative antisemitismes østrigske chefideolog Otto Weiningers (1880–1903). Til Valdemar Vedel skrev Simonsen således:

I Anledning af Weiningers *Geschlecht und Charakter* [...] kan jeg ikke længere beherske min Trang til at udtale mine Anskuelser om en Aandsretning, Danmark staar bornert overfor, takket være især G. Brandes i Jødernes snævre Opfattelse af „Kærlighed“, og Uforstaaelse af, at ogsaa det erotiske lader sig udvikle, hvor det staar i Forb. med Kærlighed til Kraft og til Intelligens.

I brevet lægger Simonsen distance til den homoseksualitet, som er „en ensidig Tilbedelse af det mandlige Legeme“ til fordel for den intellektuelle kærlighed mellem mænd. Denne højere form kalder han med henvisning til Nietzsche for overmenneskelig eller karakteristisk for „Det tredje Køn“.⁶⁾

Karl Gjellerups oversættelse af Otto Weiningers bog udkom under titlen *Kjøen og Charakter* i 1905, og værket øvede stor indflydelse på datidens åndsliv. Men dengang og helt op til 2. verdenskrig var racetankegang almindeligt accepteret – først massemordet på jøderne gjorde den odiøs herhjemme. Og det var ikke kun på højrefløjen, raceteorierne florerede; også i arbejderbevægelsen fandtes den, og langt op i tyverne træffes den også blandt kommunister.

Weiningers ærinde er en begrebslig adskillelse af det mandlige og det kvindelige. Han ser den afgørende forskel deri, at kvindens bestemmelse går fuldstændig op i parringssfæren, dvs. i forholdet til manden og børnene. Kvinden er således rent seksuelt bestemt. Manden er derimod både seksuelt og sjæleligt bestemt. Kvinden har ingen sjæl; hun modtager hele sit bevidste liv fra manden. Kvinder kan derfor ikke besidde genialitet. Genialitet er en højere form for mandighed. Kvinden besidder ingen moral, og Weinger kan afslutte sin logiske begrebsanalyse med at fastslå, at kvinder intet 'jeg' har.

Fra bestemmelsen af de psykiske forskelle mellem mand og kvinde ud

fra biologiske og arvelige størrelser alene bevæger Weininger sig over i raceteorien. Han ser jødernes verdenshistoriske betydning deri, at de bestandig bringer arieren til bevidsthed om sit eget selv. For Weininger er jøderne således at betragte som racernes kvinder. De mangler både ånd og jeg. Han kan følgelig bestemme jødedom som kvindelighed (og sanselighed), ligesom han drager den konsekvens, at kommunismen er jødisk. Man vil kort sagt hos Weininger finde langt det meste af det gods, som siden indgik i den fascistiske raceideologi. At Weininger, der iøvrigt selv var jøde, fandt proselytter blandt jøder kan undre.⁷⁾ Når det kommer til stykket, består Weiningers fortjeneste – eller hvad man nu skal kalde det – kun deri, at han ordner alle kendte fordomme om kønsforskelle og raceforskelle i et logisk system. Hans radikalitet består i, at han udtaler det tilsyneladende indlysende som logisk konsistent. Hans svaghed er naturligvis, at hele systemet falder med dets forudsætninger, som er, at historisk frembragte forskelle kan tilbageføres til arvelige forskelle.

Omvendelsen til Weininger medførte ikke, at Simonsen i gængs forstand blev reaktionær. Politik lå i det hele taget uden for hans interesseområde. Han var i en lang periode en nær ven af Marie Bregendahl⁸⁾ og i en periode tillige med Johan Skjoldborg.⁹⁾ Han betragtede sig som en litterær vagabond og foretrak omgang med almindelige mennesker.

Forholdet til Georg Brandes blev af afgørende betydning for Simonsen. Det er næppe for meget sagt, at angrebet på Brandes bestemte den karakter af fattigdom og isolation, som kendetegnede Simonsens liv efter 1913. I Brandes-arkivet på Det kgl. Bibliotek findes to breve fra Simonsen til Brandes. Det første er fra 1899 og er et følgebrev til debutbogen *Hadrian*, som Simonsen sendte til Brandes.¹⁰⁾ Det andet er fra 1906 og er en nærmest panegyrisk henvendelse, efter at Simonsen første gang var blevet præsenteret for Brandes. Her skriver han f.eks.: „Uden Dem, havde jeg ikke udviklet mig til det, jeg nu er. *De* lærte mig at tænke frit, *De* aabnede Verdenslitteraturen for mig.“ (8.1.1906). Om Brandes har afvist Simonsen, og om der kan ligge den slags personlige medårsager i bruddet, vides ikke. Klart er det i hvert fald, at Weininger for Simonsen bliver indfaldsvinklen til en sønderlemmende kritik af Brandes.

I 1912 holdt Simonsen som privatdocent en række forelæsninger på Københavns Universitet over emnet „Jødisk Aand i Danmark“. Forelæsningerne afstedkom en voldsom furor. Med Viggo Cavling i spidsen sattes en pibekonzert igang ved forelæsningerne – det kom endog til

håndgemæng. I folketinget gav de anledning til en ophidset ordveksling mellem Højre og Radikale/Socialdemokrater.¹¹⁾ – Forelæserne udkom i bogen *Georg Brandes* (1913), ligesom en kortere foredragsversion samme år udkom under titlen *Jødisk Aand i Danmark*. Endelig udsendtes en omarbejdet tysk version (Leipzig 1914).

Simonsen bebrejder Brandes hans fornægtelse af sin jødiske afstamning, en bestemmelse, man ifølge hele Simonsens indstilling ikke kan undslippe. Han siger f.eks. om ham: „I den Grad er Brandes racebunden, at skønt han forarges over, det kun overfladisk er lykkedes ham at paaklistre os sin israelitiske Livsanskuelse, kan han ikke selv paa et eneste Punkt sætte sig ind i ikkesemitisk Tænke- og Følemaade, men bedømmer ethvert Geni jødisk.“ (s. 96). At hans bedømmelse af Brandes indeholder væsentlige dele af det antisemitiske register fremgår også af hans bestemmelse af jødisk ånd: „For Skandinaverne er den liberal-jødiske Aand bleven Guldkalvens Aand, Ringhedens Aand, den sjælelige Armods Aand. Dens Syn paa Kulturen og Litteraturen er Forretningsmandens.“ (s. 185). I den kortere foredragsversion sammentrænger han problemstillingen: man kan ikke frigøre sig fra sin arv, fra *blodet*. Brandes har ikke én dansk egenskab. Han er orientalsk, sydlandsk lidenskabelig. Han sigter kun mod berømmelse, og er ikke videnskabelig.

Forfatteren Knud Bruun-Rasmussen skrev i 1927, da Simonsen var glemmt i Danmark, om Brandes-bogen:

Bogen om Brandes var ment som et Mord. Der er ingen Tvivl om, at Konrad Simonsen af et oprigtigt Hjerte ønskede ondt over den Mand, han angreb. Derfor er det ogsaa retfærdigt, at Kampen ikke førtes igennem til Sejr. Bogen om Brandes berørte ikke denne synderligt, men den var ved at ende Konrad Simonsens Dage som Skribent. Ikke fordi den var overfladisk eller uden Sammenhæng; Bogen om Brandes er tværtimod et velskrevet og gennemtænkt Aktstykke. Men fordi Konrad Simonsen gjorde alle Udsving hos Brandes afhængige af hans Fødsel og Race.¹²⁾

Bruun-Rasmussen overdrev ikke konsekvensen af Brandes-bogen. Den lukkede stort set alle døre til den akademiske verden, til pressen og forlagene for Simonsen. Brevene til hans gamle lærere Valdemar Vedel og Julius Paludan og iøvrigt også til andre er lange bønsskrivelser om en chance: en anbefaling til et stipendium, et godt ord i forbindelse med et lektorat på Island, et docentur i Berlin eller en religionslærerstilling i Haderslev. Men dørene *var* lukkede. Simonsen måtte leve fra hånden i

munden fra 1913: honorarer, når de en sjælden gang gaves; nådsensbrød hos venner; salg af sin bogsamling og til sidst endog giftermål for blot at overleve. Sult kendte han til i lange perioder.

Efter Brandes-forelæsningerne nærmest flygtede Simonsen til Indien, hvor han opholdt sig nogle måneder. Sammenstødet med den ikke-europæiske verden satte sig så vidt man kan skønne dybe spor. Sammen med verdenskrigen og ikke mindst Walther Rathenau skabte det baggrunden for en ny type kulturkritik hos Simonsen.¹³⁾

Walther Rathenau (1867–1922) var en kendt tysk finansmand, der i lighed med andre inden for borgerskabet under indtryk af 1. verdenskrig blev bragt i tvivl om kapitalismens velsignelser og forsøgte at redde de borgerlige værdier gennem en kritik af kapitalismens kulturødelæggelse. Han sammenfattede sin kritik i bøgerne *Zur Kritik der Zeit* (1912) og *Zur Mechanik des Geistes* (1913). Simonsen oversatte den sidste til dansk. Rathenau var begejstret for Brandes-bogen, og det førte til et venskab mellem de to mænd.

Simonsen fremlagde sin nye kulturkritik i fem forelæsninger, som han holdt i København og Kristiania i 1917 under titlerne „Sjælens Mekanisering“ og „Sjælens Vækst“. De udkom samme år under fællestitlen *Den moderne Mennesketype*. Bogen blev en formidabel succes og udkom i løbet af to år i 11 oplag, hvortil kom en svensk og en finsk oversættelse. – Bogens hovedtankegang er den, at den moderne mennesketype har forlagt sit tyngdepunkt fra det indre til det ydre. Mennesket er blevet gjort til ét med maskinen. Teknikken har medført en afgermanisering, selvom grunden hertil ligger i germanernes naturel. Racetankegangen har han fortsat, og antisemitismen trives på trods af det faktum, at Rathenau selv var jøde:

At Æstetikens og Intellektets Tid blev en mere gold Periode for os end for Nordens øvrige Folk skyldes, at Førerskabet i Kritik, Presse, Litteratur og Moral erobredes af „frisindede“ Jøder, der opdrog en hel Generation til at hylde deres letvindte Fornægtelse af Race, Religion, Ægteskab, af alle nationale Traditioner og istedet hævde den „frigjorte“ Forstand som Rettesnor og Kulturbringer. (s. 51).

Tankegangen i denne bog har en del til fælles med strømninger inden for fascismen. Simonsen er både religiøs, racistisk og antisocialistisk. Alligevel lykkes det ham faktisk at levere en antikapitalistisk kulturkritik af stor sensitivitet.

Også den ekspressionistiske dramatiker Bertel Budtz Müller (1890–1946) kunne suge næring af Rathenau, men kritiserede samtidig

Konrad Simonsen fotograferet i Frankrig under 1. verdenskrig.
Det kgl. Biblioteks Billedsamling.

Simonsens brug af ham: „Herhjemme har *Konrad Simonsen* optaget hans Tanker i den Kamp, han har indledt mod Georg Brandes og Forstandsmenneskene, og derved endydeligere bevist sin Mangel paa Vidsyn, der skyldes hans ensidige religiøse Standpunkt.“¹⁴) Knut Hamsun, som Simonsen allerede på dette tidspunkt var en stor beundrer af, læste *Den moderne Mennesketype*, da den udkom, og skrev i en anmeldelse:

Jeg kommer i denne Forbindelse til at tænke paa den mærkeligste Bok jeg har læst i denne raee Tid, den er av Dr. Konrad *Simonsen* og heter „Den moderne Mennesketype“. Han er ikke av de Professorer som læser femti eller hundrede Bind for at skrive sammen endda et, han reiser omkring i den vide Verden og iagttar, han sænker Hodet og grubler. Hvad nogen hver kan ha følt overfor det Mysterium som Livet er, det utløser han til en dyb og skjøn Livslære: Bort fra vor Tids Mekanisering av Mennesket, tilbake til en mere Sjælelig Tilværelse! Jeg skylder denne Bok saa stor Tak og jeg under andre den Berikelse at dukke ned i den...¹⁵⁾

Simonsen drog konsekvenser af sin kulturkritik, hvad *Hamsun* aldrig gjorde. For *Simonsen* spillede det en afgørende rolle, at han selv i den krise, verden var ude i, pludselig oplevede et brud på sin ensomhed. Han havde altid følt sig ensom i den borgerlige verden, og det betød en hel del, at han tillige var homoseksuel. Hans møde med Centraleuropas arbejdere betød et brud på ensomheden; oplevelsen af solidariteten og af forventningen om et nyt historisk initiativ fik ham til at gribe sin kulturkritik radikalt anderledes an. Og herfra gik vejen til kommunismen. I bogen *Tusind og eet Liv* fra 1926, hvori han beskriver sin udvikling, giver han denne bedømmelse:

I de revolutionære Kredse, som nu efterhaanden blev min Omgang, traf jeg talrige Mænd, som optoges af Idéer og af et ogsaa ellers stærkt aandeligt Liv. Dette var mig noget helt nyt, tilmed da disse Mænd ikke altid var unge og oftest levede i dyb Fattigdom eller ligefrem Nød. [...] Kommunismen betød for mange, ligesom for mig, ikke paa langt nær en blot økonomisk og politisk Stat efter Marx' Teorier, men en moralsk, litterær og psykologisk Omvurdering af alle hidtidige Værdier. (s. 74).

Litterært vender han sig mod *Hamsuns* pessimisme:

Den Anklagepsykologi, som *Henrik Ibsen* havde begyndt og *Knut Hamsun* fortsat i dybeste Pessimisme, var bleven en frejdig Verdensbrand hos *Jack London*, *Patrick Macgill* og *Upton Sinclair*, hos *Frank Norris* og *Papini*, hos *Henri Barbusse* og *Franz Jung*, hos *Gorki* og i mit eget Land hos *Martin Andersen-Nexø*. (s. 75).

Simonsen mødte *Nexø* i sin ungdom „i et Selskab af Æstetikere, og han havde dengang bedt mig besøge sig. Men først nu – tyve Aar efter – havde jeg Længsel efter at tale med ham, fordi jeg nu kunde motivere mit Bekendtskab med ham.“ (s. 75). Da *Nexø* den 20. november 1918

sendte Socialistisk Arbejderpartis blad *Klassekampen* 100 kr. til støtte for de arresterede kammerater ved Grønttorvs-demonstrationerne de foregående dage, blev det en de facto udmeldelse af Socialdemokratiet.¹⁶⁾ Konrad Simonsen kvitterede med et brev til Nexø, hvori han takkede ham og meddelte ham, at han også havde sluttet sig til kommunismen.¹⁷⁾ Hermed indledtes et venskab, der varede til Simonsens død. I Martin Andersen Nexøs efterladte papirer (Nachlass) på Det kgl. Bibliotek opbevares omkring 60 breve fra Simonsen i årene 1918–1945. De er uden sammenligning den vigtigste kilde til denne sidste del af Simonsens liv. Nexøs svarbreve – bortset fra et enkelt – er gået tabt, da Simonsen så vidt vides ingen papirer har efterladt sig.

Konrad Simonsens overgang til kommunismen satte markante spor i forfatterskabet i form af romantrilogien *Den ny Adam* 1919–22. Den er formet helt åbent over Simonsens eget liv, som han forsøger at fortolke i lyset af den nye indsigt.

Trilogiens første bind hedder *Grev Halfdans Vildfarelse* (1919). Den handler om grev Halfdans opvækst og søgen efter frihed. Hovedpersonen er altså aristokrat, omend ud af en familie, der har mistet det meste af sit gods. Men dannelsen har den tilbage. Man mærker sig iøvrigt, at greven har jødisk blod i sine årer. Den frihed, han søger, er frihed fra det materielle, frihed fra fordomme, frihed for konventioner, frihed fra klassesamfundet. Denne søgen lægges ind i oplevelser, som i hvert fald i omridsene kendes fra Simonsens eget liv.

To temaer spiller en afgørende rolle ved siden af eller knyttet til frihedstemaet: racetænkningen og kvindehadet. Om jøderne hedder det f.eks.:

I alle Verdens Storbyer hævede nu en fanatisk, ærgerrig og fritænkerisk Jødetype sit Mefistohoved i Forretningsverdenen, i Pressen og i den litterære Kritik. Den forkyndte med et spotsk Grin, at Menneskene var fri og lige og at der ikke gaves Skyldfølelse eller Syndsbevidsthed, ikke Autoriteter, hverken i os eller om os, ikke heller Hellighed af nogen Art.

Hvad disse fri Aander i Stedet gav Menneskene at leve for, var ikke Kærlighed til Folket som ens Brødre, ikke Ligheden uden som Frase, ikke Friheden uden den erotiske. Det seksuelle som Halfdan følte som Dyret i sig og som han af en Bog som en ung, religiøs, østrigsk Jøde var bleven berømt ved, – endnu mere end før lærte at betragte som en Skændsel og en Skyld, forårsaget af Kvinden som et lavere Væsen – dette seksuelle blev af Ateisterne dyrket som det der ved Siden af

Mammon og Berømmelse var Livets Maal og højeste Skønhed [...] Og Halfdan saa, hvorledes hans radikale Bekendte overgik hinanden i Beundring for det perverse og patologiske. (s. 135f.)

Her introduceres den opfattelse af kvinden, som spiller en afgørende rolle i bogen. Halfdan søger nemlig en fri kvinde og mener hermed én, der er manden lige. Men han finder, at kvinden ikke alene er manden underlegen, men tillige den instans, der hele tiden river manden væk fra hans egentlige kald: det åndelige. Han indser, at kvinden er helt afhængig af driften. Hans kærlighed til den mystiske kvinde Jesabel Glinchie i Algier går i stykker, da hun afslører sin drift. Samtidig dør hans mor: nu er han endelig fri, fri af sine vildfarelser.

Ved disse to temaer fremhæver jeg ganske vist kontinuiteten i Simonsens forståelse, kontinuiteten tilbage til Weininger. Visse elementer af en socialistisk forståelse optræder dog i bogen. F.eks. klassernes forskellige erfaringer, klassekampen som historiens udvikling o.lign. Men de spiller ingen virkelig rolle i komposition og handling. Og genremæssigt er bogen helt og holdent en udviklingsroman i klassisk klædebon, ganske uden forsøg på at lade hovedpersonen opløse sig i eller blive del af kollektive sammenhænge.

Trilogiens andet bind *En Dag vil komme* (1920) foregår op til og under 1. verdenskrig. Her bevæger Halfdan sig fattig og helt afhængig af andres godgørenhed fra et dekadent parisisk overklassemiljø til den tyske arbejderklasse og krigens virkelighed. – Et vigtigt tema i dette bind er muligheden for askese, seksuel afholdenhed, som en vej ud af kærlighedens blindgyde. Det hedder f.eks.: „Kærligheden, den var noget andet end den Følelse, der drog Kønnene mod hinanden. Den normale Mand kunde ikke elske. Han nød kun en Kvinde [...]” (s. 70). Senere hedder det: „Skridt for Skridt havde han opgivet alle Lyster. Hvad kunde der kræves mere af ham?” (s. 79).

Trilogiens tredje bind hedder *Den rene Daare* (1922) og er tilegnet Martin Andersen Nexø. Her møder Halfdan arbejderen Jan Straeten. Forbindelsen imellem dem understreges af, at Halfdan ser sig selv om en besiddelsesløs, lærd landstryger, mere elendig end proletarerne. I Schweiz møder han sammen med Jan de russiske revolutionære, og her føler han sig hjemme. Man overværer en diskussion mellem Jan, som er syndikalist, og Anizimoff (der er et portræt af Lenin): „Er den kapitalistiske Stat et Aag, udbrod Jan Straeten og hævede sin Røst, saa er Proletarstaten en Magt, der ogsaa gemmer en Fare i sig, nemlig den, at den hindrer den enkelte i at udvikle sig til selvstændighed.“ Anizimoff

svarer hertil, at menneskene ikke foreløbig kan blive frie på grund af de mange århundreders undertrykkelse, der hviler på dem. Halfdan spørger nu Anizimoff, om det ikke er jøderne, der sidder på kapitalen, og hvordan en revolution skal kunne gennemføres, når der også er jøder i den revolutionære bevægelse. Anizimoff svarer, at der findes to slags jøder, Jesus-typen og Judas-typen: „Jødens Sjæl ejer en Spændkraft, en kameleonisk Tilpasningsevne, som ingen Mand af hvid Race sidder inde med. Og hvor ligegyldigt er det ikke, hvilken Race det er, som bliver den sejrende! Fremtiden tilhører Folkene af blandet Blod.“ (s. 69-76).

Det er lidt svært at sige, om Anizimoff skal vurderes positivt eller negativt. Men ud fra bogens handling tyder meget på, at vurderingen af jøderne skal nuanceres, uden at Weininger definitivt slippes. Herfor taler dels Halfdans eget „bandede“ blod og dels romanens kærlighedsintrige, som står i et ufrivilligt komisk skær: Under et togsammenstød møder Halfdan mangemillionæren Readymoney (som er et billede af Max Ballin). Readymoney er en kendt jøde og liberal. Han inviterer Halfdan hjem til sig, og det fører til kærlighed mellem Halfdan og Readymoneys datter Dalila. Halfdan indfører Dalila i socialismen, og det bliver til forlovelse. Den finder sted under megen pomp og pragt på Readymoneys ene slot Thorshammer. Han ejer også Grærup Slot, som imidlertid er Halfdans familjes gamle gods. På forlovelsesdagen forærer Readymoney slottet til Dalila. Halfdan holder nu en lang tale, hvor han på Dalilas vegne afslår gaven og siger, at hvis hun elsker ham, vil hun følge ham uden denne sikkerhed. Der bliver stor skandale og opstandelse, hvorunder Jan Straeten ydermere bliver afhentet af to politibetjente for militærnægtelse. Dalila siger, at Halfdan skal gå sin vej, og bogen slutter med, at Halfdan holder et foredrag i en arbejderforsamling, som Jan skulle have holdt – om kommunistisk åndsliv.

Forsoningen med kvinden og jøden i én og samme person bliver ikke anfægtet af den mislykkede forlovelse. Én ting er, at hun ikke elsker ham nok til at opgive sikkerheden. Han elskede dog hende, men må vælge proletartilværelsen fremfor den sikre grevetilværelse. Forsoningen er kunstig af en anden grund, som antydes gennem askesetemaet i andet bind: forfatterens homoseksualitet.

I tredje bind har han splittet sig selv op i to personer, grev Halfdan og litteraten dr. Dines Delius. Dines Delius er forlovet med Readymoneys ældre datter Lea, men indrømmer i en samtale med Halfdan, at han er homoseksuel. Han forsvarer retten til at være homoseksuel, men gifter sig alligevel for at bevare respektabiliteten. Halfdan kommer i den anledning med et varmt forsvar for homoseksualitetens ret. Siden får

han brev fra Delius, som skriver, at han vil tage sit liv. Han kan ikke bære ydmygelsen i ægteskabet med Lea.

Hertil kommer den symbolik, som Simonsen har indlagt i de to kvinders navne, som indgår i værkets væsentligste kærlighedshistorier. Jesabel Glinchie har fået navn efter den bibelske kvinde, der ville slå profeten Elias ihjel (Kongernes bog I, 19, 2-3). Dalila var hende, der i ledtog med filistrene klippede Samsons hår, så han mistede sin styrke (Dommernes bog 16, 15-20). Man kunne jo her tilføje, at afklipningen af håret i den psykoanalytiske tolkning associerer til kastration.

Forsoningen er altså mere end tvivlsom. Snarere kunne man tolke tredje binds titel derhen, at Halfdan er en *ren* dåre. Han er ren, fordi han gør det moralsk rigtige ved at sætte Dalila på en prøve, som afslører hendes reelle hensigter (dvs. hendes bundethed til jøderne = kapitalisterne/filistrene).

Den ny Adam alluderer til menneskets syndige natur. Bogen skulle da kunne tolkes som en beskrivelse af, hvordan det nye menneske vokser ud af det gamle. Om det syndige her skal forstås i den snævrere seksuelle betydning er lidt tvetydigt. I givet fald er *Den ny Adam* måske tillige et forsvar for askesen som en vej til det nye menneske.

Den ny Adam er en mærkelig bog, som ikke minder om meget i samtiden. Som roman er den mislykket, fordi den er for filosofisk og begrebslig i hele sit skelet og sin udførelse. Simonsen er ikke nogen skønlitterær forfatter, han mangler overhovedet billeddannende evne. Men bogen fascinerer på et andet plan, som måske hænger sammen med Simonsens næsten grænseløse naivitet. Hans evne til at tænke klart og gennemskue tingene er stor, men samtidig virker han i sine breve utrolig naiv. Og den person, han tegner billedet af i romanen, ligner ikke de hovedpersoner, vi kender fra datidens romaner. Han mangler en række autoritære træk, hvad der gør ham uskikket til at leve i denne verden. Selv om Halfdan er tænkt heroisk, bliver han snarere en tragisk person på grund af sin godhed og naivitet.

Af korrespondancen med Nexø fremgår det, at både denne og Hamsun syntes godt om første bind.¹⁸⁾ Hvad de mente om de følgende bind vides ikke. Dog indvilgede Nexø i, at tredje bind tilegnedes ham.¹⁹⁾ De to første bind blev ikke anmeldt i den kommunistiske presse, men da tredje bind udkom, svingede *Arbejderbladet* sig højt op. I en foramtale (16.4.1922) hedder det: „Det er Martins Forlag, der tidligere har indført *Barbusses* „Ilden“ og *Jack Londons* „Jernhælen“ og nu som tredje kommunistiske Roman og første revolutionære i Norden udgiver Konrad Simonsens højst ejendommelige og dybt personlige Roman. Siden *J. P.*

Jacobsens „Niels Lyhne“ er i dansk Litteratur dette den eneste Udviklingsroman. Vi bringer i næste Nummer af Bladet en Anmeldelse af Forfatteren Bertel Budtz Müller.“ Budtz Müller, som på dette tidspunkt også var kommunist, svingede sig ligeledes højt op i sin anmeldelse (23.4.1922):

Konrad Simonsen har skrevet „*Den ny Adam*,“ fordi han ikke kunde andet – det var hans Sjæl, der trak Vejret, var Bogen ikke blevet skrevet, var dens Digter blevet dræbt, og det er denne barske indre Trang, der gør netop denne Bog saa skøn og saa rig, selv om den sprænger Formen og gør hele Skildringen udflydende flere Steder, men Livet er der i hver Linje, på hver Side, det blodige hadfyldte Liv, der blev det revolutionære Menneskes – under Kommunismens Disciplin og Krav paa hver Trævl af vor Krop, hver Blodsdraabe, hvert Minut af vor Tid og vor Tænken og Stræben.

Den meget positive modtagelse af en bog, som meget taler for, at Budtz Müller skulle synes ilde om, hænger måske sammen med, at Simonsen i den korte tid, han var kommunist, var en fremtrædende person i et parti uden de mange kendte navne. Desuden var han litteraturanmelder ved *Arbejderbladet*. – Som sådan fungerede Simonsen omkring et år. Hans anmeldelser er kvalificerede og bygger på en stor viden. Samtidig er de letlæste. Han forholder sig ikke overpolitiserende til sit stof, dvs. han reducerer ikke litteratur til en særlig form for politik.

Det vil føre for vidt her at komme nærmere ind på Simonsens anmeldelser. Men en enkelt skal fremhæves. Det er en anmeldelse af forfatteren Karl Larsens lille bog *Daniel-Daniela*. Den udkom på tysk i 1908, men blev først oversat til dansk i 1922, og Simonsen anmeldte den i *Arbejderbladet*. Bogen handler om en homoseksuel, og i anmeldelsen konstaterer Simonsen, at selv om de største genier i historien var homoseksuelle, er der stadig knyttet en lang række fordomme hertil. Karl Larsen „gør derved alt for at nedbryde de Fordomme, der hersker blandt Flertallet paa dette Omraade, ligesom jeg selv i min Roman „*Den ny Adam*“s tredje Bind [...] I reglen er Homoseksuelle stærkt aandeligt og kunstnerisk interesserede; man træffer derfor de fleste blandt Skuespillere og Digtere, hvor det feminine Element i dem er af stor Betydning til universel Forstaaelse af Menneskene. Det homoseksuelle Følelsesliv danner alle Overgange; vi finder det baade som seksuelt begærligt efter evig Afveksling, som hos snart alle *normale* unge Mænd, vi finder det ogsaa blot søgende i erotisk farvet Venskab, og vi finder det som helt asketisk ene homoseksuelt i Fantasien. Vi finder det uklart over

sig selv og ubevidst som hos H. C. Andersen, og vi finder det som aldeles kvindeligt i Bøger og Tankegang hos det andet danske homoseksuelle Geni, Herman Bang. "Anmeldelsen slutter med en beklagelse af, at Karl Larsen p.g.a. den herskende bernerthed ikke kunne skrive så åbent som han ønskede, ligesom anmelderen ikke kunne skrive så grundigt som tiltrængt.²⁰⁾ Dette er nok det nærmeste, Simonsen kommer på at skrive offentligt om sin egen homoseksualitet, og det er tillige noget af en pionergerning, han er ude i. Og inden for den kommunistiske bevægelse, hvor traditionelle mandighedsnormer altid har stået stærkt, har han med garanti stået alene med disse synspunkter. Jeg kan med stor sikkerhed sige, at dette er den eneste indgående omtale af homoseksualitet i *Arbejderbladets* 20-årige eksistens.

Simonsen ændrede ikke syn på Brandes. De par gange, han udtalte sig om Brandes, mens han var kommunist, var rene opsummeringer af hans tidligere hadefulde angreb.²¹⁾ Hvad der derimod nok kan undre, er, at en række af hans argumenter går igen i syndikalistens Chr. Christensens angreb på Brandes i anledning af 50-året for hovedstrømningsforelæsningsne.²²⁾ Chr. Christensens angreb, som sagligt og analytisk er helt ubegrundet, demonstrerer kun hans had til borgerskabet. Uden at gå i detaljer med hele forløbet, er det næppe for meget sagt, at Konrad Simonsen er med til at grundlægge en sej anti-brandesiansk linje inden for dansk kommunisme, hvortil også hører Andersen Nexø og Hans Kirk. Nævnes bør det imidlertid også, at Broby Johansen og Harald Rue repræsenterede den modsatte fløj – og med tiden blev det deres synspunkter, der blev de almindeligt akcepterede.

Simonsen var også aktiv i Literær Arbejderklub, som i tilknytning til DKP arbejdede med kulturelle emner. Klubben udgav bl.a. det lille blad *Baalet*. I Literær Arbejderklub holdt Simonsen foredrag om Hamsun og Dostojevskij og i oktober 1922 tillige forelæsninger ved universitetet om Dostojevskij. Foredragene om Hamsun sammenfattede han i en folkeuniversitetspjece (*Knut Hamsun*, 1923). Han så Hamsun som revolutionær, omend ikke kommunist. En tilsvarende synsvinkel lagde han for studiet af Dostojevskij, som han kaldte „den mest eminente Psykolog, Verden har frembragt. Udfra sit store Kendskab til moderne Sjæleliv bliver han den store Krigs, bliver han de sociale Revolutioners Profet, bliver endvidere Forkynderen af Kristendommen som den største Virkelighed og vort Livs Maal.“²³⁾

Denne sidste pointering af dobbeltheden af revolutionært sindelag og kristendom afspejler en ny fase i Simonsens udvikling: han havde

allerede forladt kommunismen. Han havde nok hele tiden haft sit politiske særstandpunkt. Som han skrev i et brev til Nexø:

Jeg er nu for Lenin i hans Had til Kautsky, for Moskva, for Proletariatets Diktatur. Jeg aner vel, at er dette naaet, vil vi blive stikkende i Kommunismens Stat, og at denne ikke i Aarhundreder vil blive afskaffet og vige for en statsløs Tilstand. Men at gribe efter Frugter vi aldrig naar, saalænge Menneskene er saa slette ødelagte af Kapitalismen og dens Opdragere i Skole og Hær, – det er taabeligt. Jeg beholder mine anarkistiske Ideer (Reclus', Bakunins og Krapotkins) som *Teorier* og min Religiositet som noget *privat* for at melde mig i *deres* Rækker, der endda ved Vaaben maa søge at erobre Magten [...].²⁴⁾

Det var ikke i første række dette anarkistiske standpunkt, der drev ham ud af DKP, men det var næppe uden sammenhæng med dets individualistiske pointering. Dostojevskij-bogen blev skrevet, netop som han befandt sig i en ny religiøs krise. Herom skriver han selv i indledningen til bogen:

Næsten en Menneskealder tilbragte jeg med at bekæmpe Religionen som en Fordom, en Trang til Illusion, en sentimental atavistisk Følelse. Jeg var en lærevillig Elev af Ibsen og Nietzsche og af ringere Aander i mit eget Land; jeg befordrede min Egoisme, idet jeg kaldte den individualistisk Udvikling, mine Lyster ved at kalde dem Veje til Frisind, dog endnu aldrig har jeg i Praksis erfaret det, man docerede som Humanitet uden Kristendom. Min religiøse Uro formaaede dog Tidsalderens „Oplysning“ ikke at kvæle, den voksede gennem Oplevelser og gennem Fortvivlelse, den fandt Næring i Rathenaus Kultur-Betragtninger, i Dostojevskis Digtning og endelig i Kommunismens Ideer.

Det var Dostojevski, der førte mig til studiet af Evangelierne, til Studiet af Helgeners Liv, som ogsaa af Kirkens Historie. Det er Dostojevski, jeg kan takke for megen Selverkendelse og for Vejen til Katolicismen. (s. 6).

Simonsen var på dette tidspunkt 48 år gammel og søgte nu optagelse i klostret Saint Maurice de Clervaux i Luxembourg. Her mødte han den 22-årige islænding Halldór Laxness.²⁵⁾ I essayet „Leitin að sannleikanum“²⁶⁾ (Søgen efter sandheden) har han en ret morsom beskrivelse af sit og Simonsens ophold i Clervaux.

Laxness fortæller, at Simonsens landsmænd aldrig havde kunnet

tilgive ham hans angreb på Brandes og derfor sendte en ung journalist ved navn Holmbjörn til klostret. Holmbjörn konverterede og blev i klostret. Han fortalte prioren om Simonsens homoseksualitet og mente, at hans ophold kun havde til formål at forføre novicerne. Da Simonsen tidligere havde indkøbt 50 pund flødechokolade til novicerne, fordi han syntes, de spægede deres kød for kraftigt, rejste der sig en stærk uvilje imod ham. Men prioren, pater Beda, forsvarede Simonsens ret til at blive. Holmbjörn var utilfreds med beslutningen og rejste væk for at komme tilbage med den vidtberømte professor Sakristan (Johannes Jørgensen) for sammen med ham at redde klostret fra det svineri, som hidtil havde gået for sig. Simonsen blev derefter bortvist fra klostret og brød med katolicismen.

Essayet, hvor Simonsen hedder dr. Knud Sørensen, er båret af en let ironisk tone over for Simonsen på grund af hans naivitet og det på mange måder komiske i hans historie. Ikke desto mindre udviste Laxness stor respekt for ham. Da han i 1937 var i København, besøgte han både Nexø og Simonsen – „min kære unge Ven fra Klostret“, som Simonsen kaldte ham. I 1938 sendte Laxness ham *Dagleið á fjöllum* (Dagsrejse på fjeldet), hvori essayet står. I den anledning skrev Simonsen til Nexø, at han troede, Laxness anså ham for meget blåøjet.

Af brevvekslingen med Nexø fremgår det, at det var hårde tider for Simonsen; han følte sig meget ensom. Han ville aldrig sætte sin fod i Danmark, hvor han kun kendte til forfølgelser.²⁷⁾ I juni 1925 giftede han sig overraskende i Marseille, boede en overgang i Tunis for derefter at slå sig ned på et slot ved Nürnberg. Herfra skrev han, at han var død, hvis han ikke havde giftet sig lidt penge til.²⁸⁾

Efter bruddet med katolicismen arbejdede han på en ny bog om sin udvikling, og fra Cartago kunne han i december 1925 skrive til Nexø: „Jeg haaber i Febr. at kunde tilsende dig min Bekendelse „1001 Liv“, hvoraf du ser min Kommunisme er den samme, som da vi saas.“²⁹⁾

Det gik nu ikke helt så hurtigt med *Tusind og eet Liv*. I juni 1926 skrev han: „Jeg er blevet klar over Religionens Virkelighed, og det fuldt retfærdige i Kommunismen som er den eneste Wirtschaftsordnung, som

---

På modstående side: Halldór Laxness sendte dette fotografi som postkort til den senere professor Einar Ólafur Sveinsson. Billedet er taget d. 30. sept. 1923 ved klosterporten i Saint-Maurice de Clervaux i anledning af Konrad Simonsens konvertering. Fra venstre mod højre ses: abbed Joseph Alardo, pater Beda Hessen, Luxembourgs biskop, pater Clause, Konrad Simonsen i dåbsdragt, frater Skjelsøe, Halldór Laxness og abbed Edvard, greve af Coëtlosquet. – Om disse personer kan man læse i Laxness' *En digters opgør* (1964).

kan afløse alle Tidens Klasse og Kapitalistherredømme.³⁰⁾ I et brev en måned senere opmuntrede Simonsen Nexø med hensyn til kommunismens muligheder. Nexø var meget skuffet over kommunisterne. „Mig har de ikke skuffet; snarere har jeg skuffet dem“, skrev Simonsen.³¹⁾ Efter hans mening var der ingen vej uden om kommunismen. I oktober 1926 kunne han så endelig sende Nexø den netop udkomne *Tusind og eet Liv*.

I bogen gennemgår han med stor åbenhed de forskellige stadier i sin udvikling, som han kalder illusioner: illusionen om geniet, om kommunismen, om katolicismen, om sig selv. Han ender med en bekendelse til en evangelisk kristendom. Afsnittet „Illusionen om Kommunismen“ er en ret hårdhændet kritik af kommunismen, som den praktiseres:

Det havde jeg nemlig erfaret gennem de halvtredje Aar, min Tilslutning til det kommunistiske Parti varede, at de kommunistiske Idéer efterhaanden som de skulde praktiseres, antog en ganske anden Skikkelse end naar de funkede som Sole og Stjerner i det uendelige Verdensrum. Det at være revolutionær betød kun at kæmpe for Proletariatets økonomiske Sejr og blindt følge Retningslinjerne fra Moskva. [...] Marxismen er sluttelig ingen aandelig Vej men udelukkende en materiel Revolution. Hvorledes kan ad den Vej Karaktererne omdannes?

Det viste sig, at Kommunisterne, hvor de var naaet ud over Ungdommens naive Idealisme, i intet afveg fra det Bourgeois, som de vilde til Livs, uden ved deres Bornethed, Mangel paa Dannelse og deres store Appetit efter vulgære Nydelser. [...] Hvorledes Kommunismen ser ud, naar den sejrer, det ved vi saa temmeligt nu. Ulighed i det økonomiske, Ufrihed i det aandelige, og Ubroderlighed i Forholdet til de mindre heldigt stillede vil blive Frugten af Revolutionens Gennemførelse. Og alligevel vil Kommunismen sejre, den vil sejre overalt, og den vil gøre det af med tusinde Uretfærdigheder i dette Samfund, som selv er Skyld i sin Undergang. I Staten under Proletariatets Diktatur vil enhver Nød være fjernet, og al Usselhed i Karakteren, som Snobben for Rang og Rigdom, for Kirkefyrster, Finansfyrster og andre Fyrsteligheder nu fremkalder, vil forsvinde og daarlig krigerisk Patriotisme vil vige for fredelig Hjemstavnglæde. Men i dette Samfund, hvori Klassekamp vil være ukendt, vil Menneskene opdage, at de gennem Aartusender har stridt for en Illusion [...] Naar Vommen er mættet og Individualismen bliver standset i sin Vækst, vil Sjælen søge Døden af Mangel paa Næring. (s. 78-80).

Nexøs kommentar til bogen var „Hvad bliver næste Etape?“ Det var

et passende spørgsmål, for Simonsen fik først ro på sig hen mod slutningen af sit liv. Han blev skilt hurtigt igen og havde derpå voldsomme økonomiske problemer. Han forsøgte at komme tilbage til Danmark. Nexø skrev bl.a. en anbefaling for ham, så han kunne komme på finansloven, hvilket dog mislykkedes.

Han tilsluttede sig – ifølge Laxness – forskellige vækkelsesbevægelser i København, bl.a. Anna Larssen Bjørners. Senere søgte han tilknytning til Sahara-Missionen, som lededes af en dansk grevinde, og hvis formål var at udbrede kristendommen blandt hedninge i Saharas oaser. Menighedens opgave i København var at samle ind til grevindens missionsarbejde. På et tidspunkt besluttede Konrad Simonsen at drage på pilgrimsrejse til grevindens missionsstationer i Sahara. Det viste sig imidlertid, at hverken station 1 eller 2 eksisterede. Simonsen blev af en konsul vist længere ind i Sahara, hvor han havde hørt rygter om nogle europæere. Efter en udmarvende rejse nåede Simonsen endelig frem til grevinden, som boede i et hus med en lille kirke sammen med en dansk-amerikansk prædikant og to tjenere. Pilgrimmen bad om at måtte overvære en gudstjeneste i menigheden. Efter forskellige diskussioner blev han så næste dag indbudt til gudstjeneste og mødte her den samlede menighed: ud over de nævnte personer bestod den af 16 katte i bur!

Efter vækkelsesbevægelserne og svindelen koncentrerede Simonsen sig om at overleve. I 1933 besluttede han sig til at rejse til Grækenland i landflygtighed. Han bad Nexø hilse Barbusse (der deltog i den skandinaviske antifascistiske konference i København) og skrev: „Jeg er nu langt borte fra al Kristendom. Jeg var altid revolutionær. Nu er jeg som før omend ikke som erklæret Ateist, Kommunist.“³²) Nazismens sejr i Tyskland fik ham til endnu engang at reflektere over sit forhold til Georg Brandes: „Hvad jeg indigneredes over hos Brandes i 1912 er nu bleven en uretfærdig Dom i Tyskland over *alle* Jøder, som i Gemyt og Intelligens dog staar over os Germanere.“³³) Han indså, at hans bog om Brandes ville være vand på Hitlers mølle og sagde derfor nej til genoptryk.

I efteråret 1934 vendte han tilbage til Danmark og slog sig ned i Låsby i Jylland. Han holdt foredrag, skrev artikler til *Tidens Stemme* og forelæste på Århus Universitet. En bog med titlen „Mellem Bajadser“ var der ingen, der vil udgive.

I 1936 flyttede han til København, hvor han boede i et skur i en havekoloni ved Kalvebod strand. Efter et besøg hos Nexø i juni samme år skrev han: „Tak for iafes. Maaske især da det er det sidste gode

Samvær jeg havde med dig.“ Simonsen levede i stor nød. Han tjente 25–60 kr. om måneden ved at skrive. Han havde fået 300 kr. over finansloven til et helt år, men nu var han blank. Fire år før havde han modtaget socialhjælp, og det fandt han meget ydmygende. „Kan du hjælpe mig til et Legat eller et Arbejde? Jeg har ikke Mod til at berøve mig Livet. Naar jeg er 60 kan jeg nok faa Alderdomsunderstøttelse. Undskyld Brevet, som jeg har krympet mig ved at skrive.“³⁴⁾ Han opretholdt livet ved at spise gratis hos en sætter i kolonien, der knapt havde til sig og sine. Hvad Nexø gjorde ved sagen, ved jeg ikke. Muligvis skaffede han Simonsen en aldersrente før tiden. Under alle omstændigheder er det næste bevarede brev underskrevet „Konrad Simonsen, som ikke længere har noget at klage over.“ Han levede isoleret, men var efter eget udsagn lykkelig. I anledning af Nexøs erindringer skrev han til ham, at det var underligt, som han blev bedre med årene. De fleste digtere plejede at være færdige som kunstnere, når de blev fromme. Det gjaldt f.eks. Tolstoj. I 1938 inviterede han Nexø og frue til kaffe og lidt vin i havehuset. På det tidspunkt var religiøsitet igen i tiltagende. Men nu var det parapsykologien, der trak. Allerede i 1936 havde han holdt forelæsninger i Århus om „Kosmisk Livsindstilling,“ og det blev hans nye og vistnok sidste fase. I et brev fra 1939 opsummerede Simonsen en række af sine synspunkter: „Jeg elsker *ikke* Sovjets Forsøg med *Vaaben* at drage frem; men jeg er overbevist om, at der hersker mere Frihed og Samhold i Kommunismen end i nogen kapitalistisk Stat, selvom Kommunismen foreløbig har paa sit Program Forbud mod „psykisk Forskning,“ *om ikke* Resultatet af denne Forskning viser sig at være at mediumistiske Kræfter *ikke eksisterer* i os.“ Han holdt 24 forelæsninger om parapsykologi for 3–400 tilhørere til „Forargelse for hele den materialistisk brandesianske Aandsretning og alle kirkelige Partier.“ Om kommunismen skrev han: „Du ved fra alle Kommuniste, at det enten er Fanatisme, eller Nød eller Begærlighed efter at indtage Bourgeoisiets Plads med dens materielle Nydelser som dikterer de *flestes* Indstilling til Kommunisme. Med dem har jeg intet at gøre, men vel med Kommunismens Idé, og vi ejer ingen bedre for det ydre Samfunds Organisation end den.“³⁵⁾ På dette brev kender vi Nexøs svar i kopi.³⁶⁾ Nexø lykønsker Simonsen til fødselsdagen, men iøvrigt er brevet mest en række overvejelser i forbindelse med den kamp, Nexø var ude i i anledning af den russisk-finske vinterkrig. Brevet synes klart at bekræfte, at venskabet mellem Nexø og Simonsen var gensidigt.

Simonsen fortsatte sine forelæsninger i parapsykologi ved universitetet. I forlængelse heraf udsendte han i 1941 et lille skrift om *Spiritisme*.

Heri annonceredes, at forelæsningerne ville blive genoptaget i februar 1942.

I 1941 flyttede han til Jonstrup, hvorfra han i 1945 på Nexøs fødselsdag sendte følgende telegram: „Til Lykke med din straalende Sejr som Digter og Kammerat gennem et langt Livs Kamp. Med kammeratlig Hilsen Konrad Simonsen.“³⁷⁾ Få måneder senere døde Simonsen på et hvilehjem i Jonstrup knap 69 år gammel. Bortset fra vennen Niels Jensens nekrolog i *Dansk Politik* gik han ret ubemærket over i døden.

NOTER

Simonsens breve til Nexø befinder sig i Martin Andersens Nexøs Nachlass (IIIa, Personlige breve, 972), som i 1981 blev overdraget Det kgl. Bibliotek. Der henvises i den forbindelse blot til Nachlass, som tidligere befandt sig på Akademie der Künste i DDR, hvor papirerne også er ordnet.

- (1) Simonsen til Julius Paludan ca. 1908-17, NkS 4428, 4°. og til Valdemar Vedel 1903-29, NkS 4465, 4°. - (2) Simonsen til Vedel 12.7.1903 og 7.8.1903, NkS 4465, 4°. - (3) Simonsen til Vedel 23.8.1903, NkS 4465, 4°. - (4) Redaktør Niels Jensens nekrolog i *Dansk Politik* 24.11.1945. - (5) Jf. (4). - (6) Simonsen til Vedel 30.3.1905, NkS 4465, 4°. - (7) Isaac Bashevis Singer beretter i sine erindringer, at han læste Weininger med stor interesse. - (8) Jf. Simonsens breve til Marie Bregendahl 1904-37, NkS 2746, B.I, 2°. - (9) Jf. Simonsens breve til Johan Skjoldborg 1916-17, Marx-Nielsens samling 30,I, 4°. - (10) Simonsen til Brandes 20.2.1899, Brandesarkivet. - (11) *Rigsdagstidende* (F) 13.12.1912, sp. 2019, 2050. - (12) Konrad Simonsen, *Femte November* 1927, s. 118. - (13) Et spor af selve besøget i Indien kan læses i „En moderne Profet“, *Arbejderens Jul*, 1921. - (14) Bertel Budtz Müller: *I Kains Spor*, 1917, s. 44. - (15) Knut Hamsun: *Artikler*. I udvalg ved Francis Bull, Oslo 1939, s. 189f. Artiklen stod oprindeligt på dansk i *Berlingske Tidende*, og ifølge Simonsen betød anmeldelsen meget for salget af bogen. Hamsuns interesse for Simonsen begyndte allerede ved Brandes-bogen. - (16) Børge Houmann: *Nu - eller aldrig*, Risskov 1969, s. 10 og samme: *Martin Andersen Nexø og hans samtid 1869-1919*, 1981, s. 468. (17) Nachlass. Findbuch II, 56. - (18) Nachlass. Findbuch IIIa, B 972. - (19) Nachlass 9.8.1921. - (20) I et brev til Karl Larsen 30.8.1922 skrev Simonsen: „Jeg vil være Dem meget forbunden hvis De vil sende mig Deres *Daniel-Daniela?* - Deres eneste forstaaende Kritik vil vel da fremkomme af mig i A-Bladet [*Arbejderbladet*]. Mit Ord om dette Emne venter jeg med til jeg er slaaet igennem paa Trods af hele Pressen og et Utal af Bagvaskere: om nogle Aar altsaa; naar min næste Roman er afklaret.“ Simonsens breve til Karl Larsen 1910-22, NkS 4630, 4°. - (21) I Anledning af Georg Brandes sidste Bog: *Michelangelo*, *Arbejderbladet* 23.6.1921; Professor Georg Brandes, *Fremad* nr. 9, febr. 1922 og nr. 10, marts 1922. - (22) Chr. Christensen: Kan unge Kommuniste hylde Georg Brandes, *Fremad*, nr. 8, dec. 1921. -

-
- (23) *Dostojewski. Universitetsforelæsninger*, 1924, s. 5. (24) Nachlass 2.2.1921. – (25) Erik Sønderholm: *Halldór Laxness. En monografi*, 1982, s. 22f. – (26) Halldór Laxness: *Dagleið á fjöllum*, Reykjavík 1937, s. 302–319. Erik Sønderholm har venligst oversat artiklen for mig. – (27) Nachlass 21.1.1925. – (28) Nachlass 28.10.1926. – (29) Nachlass 31.12.1925. – (30) Nachlass 24.6.1926. – (31) Nachlass 25.7.1926. – (32) Nachlass 15.4.1933. – (33) Nachlass 2.5.1934. – (34) Nachlass 19.6.1936. – (35) Nachlass 11.12.1939. – (36) Brevet er trykt i Børge Houmann (red.): *Breve fra Martin Andersen Nexø*, III, 1972, nr. 602, 27.12.1939. – (37) Nachlass 25.6.1945.